

"YASHIL IQTISODIYOT" KONSEPSIYASINING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI

Faridaxon XAMIDOVA,

ISFT dotsenti, iqtisodiyot fanlari doktori

Annotatsiya.

Maqolada "Yashil iqtisodiyot" Konsepsiyasining mohiyati, vujudga kelishining ijtimoiy-ekologik asoslari tadqiq etilgan. Global iqlim o'zgarishlari, ularni bartaraf etish vazifalari o'rganilgan va amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar tadqiq etilgan. Shuningdek, barqaror iqtisodiy rivojlanish maqsadlariga qaratilgan "yashil iqtisodiyot" shakllanishi va amal qilishining iqtisodiy asoslari ochib berilgan.

Kalit so'zlar:

"yashil iqtisodiyot", "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi, barqaror iqtisodiy o'sish, iqlim o'zgarishlari, "jigarrang iqtisodiyot".

Аннотация.

В статье исследуется суть концепции "Зелёная экономика", социально-экологические основы ее создания. Изучены глобальные климатические изменения, задачи их устранения и реализуемые меры. Также раскрыты экономические основы формирования и реализации "зеленой экономики", направленной на цели устойчивого экономического развития.

Ключевые слова:

"зеленая экономика", концепция "Зеленой экономики", устойчивый экономический рост, изменения климата, "коричневая экономика".

Annotation.

The essence of the "Green Economy" Concept, the socio-ecological foundations of its creation are researched in the article. Global climate changes, the tasks of their elimination are studied and the implemented measures are researched. Also, the economic foundations of the formation and implementation of the "green economy" aimed at the goals of sustainable economic development are revealed.

Key words:

"green economy", Concept of "Green economy", sustainable economic growth, climate changes, "brown economy".

Kirish

Jahon iqlimining buzilishi dunyo mamlakatlarida xo'jalik yuritishning "yashil iqtisodiyot" tamoyillari asosida tashkil etish zaruriyatini keltirib chiqarmoqda. Jumladan, iqlim kuzatishlari tarixida 2023-yil eng issiq yil sifatida qayd etilishi "yashil iqtisodiyot"ga o'tish dunyo hamjamiyati oldida kechiktirib bo'lmaz muammo ekanligini yana bir bor isbotladi. Jahon Banki Prezidenti Ajay Banga 2023-yil 1-dekabrda KS-28 majlisida "yashil iqtisodiyot"ga o'tish muammosining ijobiy hal qilinishi borasidagi ishlarga alohida to'xtalib "Bugungi kunda Jahon banki o'z oldiga ulkan maqsadni qo'yimoqda – 2025-yilga kelib iqlimga investitsiyalarni yillik umumiy moliyalashtirishning 45 foizigacha yetkazmoqchi. Biz bu ishlarni imkon qadar jadallashmoqdamiz va har yili 40 milliard AQSh dollaridan ortiq mablag'ajratishni boshlaymiz, ya'ni rejadagidan qariyb 9 milliard AQSh dollariga ko'p" [1].

Mamlakatimizda "yashil iqtisodiyot" asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori muhim dasturiy amal hisoblanadi [2]. "Yashil iqtisodiyot"ga o'tishning muhim vazifalari qatoriga iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish va tabiiy resurslarni oqilona iste'mol qilish kiradi. Ushbu belgilangan maqsadli indikatorlarga texnologiyalarni modernizatsiya qilish va moliyaviy mexanizmlarni rivojlantirish orqali erishiladi. 2030-yilgacha bo'lgan davrda strategiyani amalga oshirish jarayonida yalpi ichki mahsulot birligiga issiqxona gazlarining solishtirma chiqindilari 2010-yil darajasidan o'n foizga kamayadi, aholi va iqtisodiyot tarmoqlarining yuz foizga qadar zamonaviy, arzon va ishonchli elektr ta'minotidan foydalanish ta'minlanadi. Ekologik jihatdan yaxshilangan motorli yoqilg'i va avtomobil ishlab chiqarish hamda ulardan foydalanish kengaytiriladi, elektr transporti rivojlanadi.

Adabiyotlar tahlili

Atrof-muhit iqtisodiyoti va ekologiya iqtisodiyotining rivojlanishi asosida ilgari surilgan tamoyillarning iqtisodiy siyosatga joriy etilishi natijasida "yashil iqtisodiyot" tushunchasi shakllana boshladi. Ushbu atama ilk bor 1989-yilda Buyuk Britaniya hukumati uchun yetakchi iqtisodchilar guruhi hamkorligida tayyorlangan "Yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirish rejasi" nomli hisobotida Edvard Barber tomonidan foydalanilgan [3]. Atrof-muhit iqtisodiyoti yoki ekologik iqtisodiyotdan farqli o'laroq "yashil iqtisodiyot" ko'proq amaliy xarakterga

ega hisoblanadi. "Yashil iqtisodiyot" ilmiy fan sohasi emas, balki ustun darajada real iqtisodiy siyosat, konkret faoliyat sohalari, jumladan energetika, innovatsiya, qishloq xo'jaligi va boshqalarga taalluqlidir. Ushbu farqni "yashil iqtisodiyot"ning inglizcha "economics" (iqtisodiy nazariya yoki "environmental economics, ecological economics" kabi iqtisodiy fanlar) emas, balki "economy" (real iqtisodiy faoliyat) so'zlari orqali ifodalanishida kuzatish mumkin.

"Yashil iqtisodiyot" ning mohiyati va vujudga kelishining ijtimoiy-ekologik muammolari D.Prays, A.Markandya tomonidan atroflicha tahlil etilgan [4]. A.Shtayner, R.Ayris, S.Bessalar tadqiqotlarida "yashil iqtisodiyot"ning afzalliklari tadqiq etilgan, hamda uning mamlakatda barqaror o'sishni ta'minlash va kambag'allikni bartaraf etishdagi o'рни ochib berilgan [5].

Asosiy qism

Barqaror rivojlanishning mazmuni hozirgi avlod o'z iqtisodiy faoliyatini shunday tashkil etishi kerakki, keyingi avlodlar ulardan kam bo'lmagan iqtisodiy imkoniyatlar va turmush farovonligiga ega bo'lishlari lozimligida namoyon bo'ladi. Barqaror rivojlanish iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik komponentlarni yaxlit, o'zaro bog'liqlikda rivojlantirishni taqozo etadi. "Yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi tarafdorlari amal qilayotgan iqtisodiy tizim aholi turmush darajasining yaxshilanishida muayyan ijobiy natijalarga olib kelganligiga qaramasdan mukammal emas, deb hisoblashadi. Ekologiyaning buzilishi (iqlim o'zgarishi, cho'llashish, bioxilma-xillikning yo'qotilishi), tabiiy kapital cheklanganligi, tugab borayotganligi, kambag'allik ko'lamining ortib borishi, chuchuk suv, oziq-ovqat, energiyaning yetishmasligi, odamlar va mamlakatlar o'rtasidagi tengsizlik kabi muammolar amaldagi iqtisodiy tizimning mukammal emasligini ko'rsatuvchi holatlar hisoblanadi. Yuqorida qayd etilgan sabablarga ko'ra amaldagi iqtisodiy model "jigar rang iqtisodiyot" deb ataladi. Qayd etib o'tilgan ta'riflarni umumlashtirgan holda "yashil iqtisodiyot"ning tor va keng ma'nodagi ta'riflarini farqlash mumkin. Tor ma'noda "yashil iqtisodiyot"ni an'anaviy iqtisodiyot bilan yonma-yon rivojlanayotgan muayyan tarmoqlar yig'indisi sifatida tavsiflash mumkin. Keng ma'noda esa "yashil iqtisodiyot" uchun muhim dinamik jihat, ya'ni iqtisodiy tizimda ekologiyaga yo'naltirilgan o'zgarishlar muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman, "barqaror rivojlanish", "yashil o'sish" va "yashil iqtisodiyot" tushunchalari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik "yashil iqtisodiyot" tushunchasining mazmunini chuqurroq ochib berish imkonini beradi. "Yashil iqtisodiyot"ni shakllantirish "yashil o'sish"ni ta'minlab beradi va barqaror rivojlanish strategiyasini amalga oshirishga ko'maklashadi. Demak, "yashil iqtisodiyot"ni barqaror rivojlanishning uzoq muddatli maqsadlariga erishishning asosi sifatida qabul qilish mumkin.

Jamiyatda asta-sekinlik bilan tabiiy resurslarni rekreatsiya va ilmiy tadqiqot maqsadlari uchun asrab qolish zaruriyati to'g'risidagi g'oyalar kelajak avlod oldida ekologik

mas'uliyatga asoslangan ilmiy konsepsiyalar shakllanishiga olib keldi. Ushbu g'oyalarning amaliyotga tatbiqi, barqaror rivojlanishni ta'minlash orqali hal etilishi zarur. Barqaror rivojlanish deyilganda, aholi ehtiyojlarini to'la qondirish maqsadida kelajak avlod ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlarini esa xavf ostiga qo'ymaslikka asoslangan rivojlanish tushuniladi.

Barqaror rivojlanishni "ijtimoiy" – "iqtisodiy" – "ekologik" uchlikning o'zaro bog'liqlikda rivojlanishiga asoslangan sinergetik samara hisobidan taraqqiy etadigan jarayon sifatida tasavvur etish mumkin. Barqaror rivojlanishni ta'minlashdagi iqtisodiy yondashuv cheklangan resurslardan oqilona foydalanishni nazarda tutadi. Ijtimoiy yondashuv global miqyosda ijtimoiy barqarorlik va madaniy xilma-xillikni ta'minlashga yo'naltirilgan bo'ladi.

Ekologik yondashuv esa har qanday ekologik tizimlarning normal faoliyat yuritishini ta'minlashga xizmat qilishi zarur bo'ladi. Barqaror rivojlanish konsepsiyasiga, iqtisodiy yondashuvga Y.R.Lindal va J.R.Xikslar asos solishgan [6]. Xiks-Lindalga ko'ra, yalpi daromadlarning maksimal oqimi nazariyasiga muvofiq daromad yalpi kapitalni saqlab qolgan holda yaratilishi zarur. Bunda cheklangan resurslar va ekologik (tabiiy resurslar, energiya va materiallarni tejovchi) texnologiyalardan oqilona foydalanish, ekologik mahsulotlar yaratish, chiqindilarni boshqarish nazarda tutiladi. Ushbu masalani hal etishdagi bosh muammo qaysi kapital (jismoniy, tabiiy yoki inson kapitali) saqlanib qolishi va turli xil kapital turlari, qanchalik o'zaro o'rin almashinishi hamda ushbu aktivlar (ekologik resurslar) qiymatini baholash muammosi hisoblanadi. Natijada iqtisodiy barqarorlikning quyidagi ikki turi paydo bo'ldi:

- kuchsiz – vaqt ta'sirida kamaymaydigan tabiiy va jamg'arilgan kapital iqtisodiy barqarorlik;
- kuchli – tabiiy kapitalning kamaymasligiga (qayta tiklanmaydigan resurslarni sotishdan tushgan foydaning bir qismi tiklanadigan tabiiy kapital qiymatini oshirishga yo'naltirilishi zarurligiga) asoslangan iqtisodiy barqarorlik.

Barqaror rivojlanishning ijtimoiy tarkibi insonga qaratilgan bo'lib, ijtimoiy va madaniy tizimlarning barqarorligini ta'minlashga yo'naltirilgandir. Ijtimoiy barqarorlikning muhim jihati ne'matlarni adolatli taqsimlash hisoblanadi. Inson taraqqiyoti konsepsiyasiga muvofiq inson taraqqiyot obyekti emas, balki uning subyekti sanaladi. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi inson tanlovini kengaytirish asosiy g'oya ekanligiga tayangan holda insonning o'z hayot faoliyatini shakllantirish, qarorlar qabul qilish, ularni amalga oshirish va bajarilishini nazorat qilish jarayonida to'laqonli qatnashishi lozimligini nazarda tutadi.

Ekologiya nuqtayi nazaridan barqaror rivojlanish jismoniy va biologik tabiat tizimining yaxlitligini ta'minlashi zarur. Bunda global biosferaning barqarorligini ta'minlab beruvchi ekotizim muhim ahamiyat kasb etadi. Tabiiy resurslarning degradatsiyalashuvi, atrof-muhitning ifloslanishi va biologik xilma-xillikning yo'qolib borishi ekologiya tizimining qayta tiklanish qobiliyati, imkoniyatlarining qisqarishiga olib keladi.

Barqaror rivojlanishga erishish vositalari hisoblangan iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik

komponentlarni o'zaro muvofiqlashtirish murakkab vazifa hisoblanadi. Ushbu jarayonda uch konsepsiyaning o'zaro ta'sir mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Bular:

1. Iqtisodiy va ijtimoiy komponentlar jamiyat oldiga bir avlod mobaynida (masalan, daromadlarni taqsimlash) adolatga erishish va aholining kambag'al guruhlariga maqsadli yordam ko'rsatish kabi yangi vazifalarni qo'yimoqda.
2. Iqtisodiy va ekologik komponentlar atrof-muhitga tashqi ta'sir qiymatini baholash (korxonalarining iqtisodiy hisobotida hisobga olinishi) zarurligi bilan bog'liq yangi g'oyalarning paydo bo'lishiga olib keldi.
3. Ijtimoiy va ekologik komponentlar esa avlodlar ichida va o'rtasida tenglikni ta'minlash (keyingi avlod huquqlarini hurmat qilish, aholining qarorlar qabul qilish jarayonida qatnashishi) kabi masalalarning dolzarbligini oshirmoqda.

Barqaror rivojlanishni ta'minlash borasidagi xalqaro amaliy faoliyat BMT tashabbusi bilan ilgari surilgan. 2000-yilda BMT Bosh Assambleyasi tomonidan "Ming yillik rivojlanish" maqsadlari qabul qilindi va 2015-yil qo'yilgan maqsadlarga erishishni hisoblash yili sifatida belgilab olindi. 2012-yilda BMTda "Ming yillik" rivojlanish doirasida amalga oshirilishi yakunlanmay qolgan maqsadlarga erishish uchun, jahon hamjamiyatining 2015-yildan keyingi rivojlanish maqsadlarini belgilab olish zaruriyati ta'kidlandi. Shu tarzda, BMTning 2012-yili barqaror rivojlanish mavzusida o'tkazilgan "Rio+20" Konferensiyasida dunyo mamlakatlari rahbarlari Barqaror rivojlanish maqsadlarini (Sustainable Development Goals (SDGs)) ishlab chiqishga kelishib oldilar. Barqaror rivojlanish maqsadlari har bir inson uchun farovon turmush tarzini yaratishga xizmat qiluvchi iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqsadlar BMTga a'zo barcha davlatlar tomonidan 2015–2030-yillarda amalga oshirilishi kun tartibiga kiritilgan. Barqaror rivojlanish maqsadlari dasturi 17 ta global maqsadni va ular bilan bog'liq 169 ta vazifani o'z ichiga oladi: 1) qashshoqlikni yo'qotish; 2) ochlikni tugatish; 3) sog'lik va farovonlik; 4) sifatli ta'lim; 5) gender tenglik; 6) toza suv va sanitariya; 7) arzon va toza energiya; 8) munosib ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy o'sish; 9) sanoatlashtirish, innovatsiyalar, infratuzilma; 10) tengsizlikni kamaytirish; 11) barqaror shaharlar va qulay yashash joylarini yaratish; 12) mas'uliyatli iste'mol va ishlab chiqarish; 13) iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish; 14) dengiz ekotizimlarini asrash; 15) quruqlikdagi ekotizimlarni asrash; 16) tinchlik, adolat va samarali boshqaruv; 17) barqaror rivojlanish yo'lida hamkorlik. O'zbekiston ushbu maqsadlardan 16 tasini milliyashtirish va amalga oshirish vazifasini o'z oldiga qo'ygan. Respublika hududida dengiz havzalari mavjud bo'lmagani bois, 14-maqsad (dengiz ekotizimlarini asrash) O'zbekiston tomonidan milliyashtirilmagan. Barqaror rivojlanish doirasida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, "sof texnologiyalar"ga nisbatan innovatsion yondashishni kuchaytirish, "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirish muammolari xalqaro iqtisodiy, ekologik, investitsion forumlarda muntazam ravishda muhokama qilib kelinmoqda. "Yashil iqtisodiyot" konsepsiyasini amaliyotga tatbiq etish masalalari ushbu muhokamalarning negizini tashkil etadi.

Tadqiqotlarimiz natijalariga ko'ra "yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirishning quyidagi yo'nalishlarini ajratib olishimiz mumkin:

1. Tiklanadigan energiya manbalarini o'zlashtirish. Energetika sektori iqlim o'zgarishlariga jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi soha hisoblanadi va atmosferaga issiqxona gazlarini chiqarish miqdorining 60 foizga yaqini ushbu sektor hissasiga to'g'ri keladi. Tahlillar ko'rsatishicha, yer sharida istiqomat qiluvchi aholining har beshtasidan biri yoki 1,2 milliard kishi elektr energiyadan foydalanish imkoniyatidan mahrum. 2,8 milliard kishi esa ovqat tayyorlash va yashash joyini isitish uchun daraxt, ko'mir va hayvonlar axlatidan foydalanishadi. Bu esa uy havosining buzilishi oqibatida har yili 4 milliondan ortiq kishining o'limiga sabab bo'lmoqda. Dunyo mamlakatlari "yashil energetika" sohasini rivojlantirish uchun zarur infratuzilmani shakllantirishga sarflanayotgan yillik investitsiyalar miqdorini 2030-yilga qadar hozirgi 400 milliard AQSh dollardan 1,25 trillion AQSh dollarga qadar oshirishlari zarur bo'ladi.
2. Chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish. Hozirgi vaqtda rivojlangan mamlakatlarda har kuni aholi jon boshiga 1 kg dan 3 kg gacha qattiq maishiy chiqindilar ishlab chiqarilmoqda. AQShda ushbu ko'rsatkich har 10 yilda 10 foizga ortib bormoqda. Rossiyada esa chiqindilar to'planadigan maydonlar 2 ming kv km dan ortiq maydonni tashkil etadi [7]. Shu bilan birga chiqindilarni oqilona boshqarish tizimini yaratish jiddiy iqtisodiy dividend keltirishi mumkin. Jumladan, Buyuk Britaniyada 2005–2010-yillarda maxsus dasturlar doirasida 7 mln tonna chiqindi qayta ishlangan va ulardan ikkilamchi foydalanilgan. Bu esa 6 mln tonna issiqxona gazlarini atmosferaga chiqarish, 10 mln tonna birlamchi materiallar va 10 mln litr suvni tejash imkonini berdi. Ushbu sohada 8 700 ta ishchi o'zni yaratilgan [8].
3. Suv resurslarini boshqarish tizimlarini takomillashtirish. Yer sharida har oltinchi kishi ichimlik suvi yetishmasligidan aziyat chekmoqda. Iqlim o'zgarishi, suvning global tabiiy aylanishining faollashuvi natijasida, iqlimi nam hududlarda namgarchilik darajasi yanada oshib borayotgan bo'lsa, iqlimi quruq mintaqalarda qurg'oqchiliklar avj olmoqda. Ayni paytda 3,6 mlrd kishi (yer shari aholisining deyarli yarmi) yiliga bir oydan kam bo'lmagan muddatda suv tanqisligi kuzatiladigan hududlarda yashaydi va 2050-yilga qadar ushbu ko'rsatkich 4,8 mlrd kishidan 5,7 mlrd kishigacha ortishi mumkin [9].
4. "Sof", "barqaror" yoki "yashil transport"ni rivojlantirish. UNEP aholining umumiy harakatiga ziyon yetkazmasdan transportga, avvalo xususiy transport vositalariga bo'lgan talabni qisqartirish ustida tadqiqotlar olib bormoqda. "Yashil transport" deganda atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytiruvchi harakatlanishning har qanday usuli yoki tashkiliy shakli tushuniladi. Yashil transportga piyoda va velosipedda harakatlanish, ekologik avtomobillar, jamoat transportga qulay o'tish zonalarini loyihalashtirish, tejamkor, sog'lom turmush tarzini targ'ib qiluvchi va yashash maydonini saqlab qolishga ko'maklashuvchi shahar transport tizimlarini kiritish mumkin. Transport tizimlari

atrof-muhitga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi, jahon energiyasi iste'moli va issiqxona gazlarining 20-25 foizi bevosita to'g'ri transport hissasiga to'g'ri keladi. 2050-yilga borib jahon avtoparkining soni uch baravarga ortishi kutilmoqda. Shu sababli UNEP tashkiloti "Xalqaro avtomobil federatsiyasi" va IHTTning Xalqaro transport forumi hamkorligida "50-yilga qadar 50 foiz" tashabbusini ilgari surdi. Ushbu tashabbusdan maqsad 2050-yilga qadar jahon avtoparkining samaradorligini 50 foizga oshirish hisoblanadi. Toshkent shahrida atmosferaga chiqarilayotgan issiqxona gazlarining 90 foizi avto-transport hissasiga to'g'ri keladi. Toshkentda avtotransport vositalari tomonidan chiqarilayotgan zaharli moddalar miqdori yiliga 395 ming tonnani tashkil etadi. Ushbu zaharli moddalar miqdori 2018-yilda O'zbekiston bo'yicha 2 mln 449 ming tonnani tashkil etgani holda, avtotransport ulushi 60 foizga teng bo'ldi. Bu ko'rsatkich jahonda belgilangan andozadan 3 marta yuqori hisoblanadi.

5. Qishloq xo'jaligida organik dehqonchilikni rivojlantirish. Qishloq xo'jaligida gerbitsidlar, pestitsidlar, zaharli kimyoviy moddalar hamda sun'iy o'g'itlardan foydalanishdan voz kechish taklif etilmoqda. Organik qishloq xo'jaligi global "yashil iqtisodiyot"ning muhim yo'nalishi sifatida dunyoning 178 mamlakatida rivojlantirilmoqda. Organik ishlab chiqarish uchun ajratilayotgan yer maydonlari yildan yilga ko'payib bormoqda. Jumladan, 2022-yilda jahon bo'yicha 70 mln gektardan ortiq maydon organik qishloq xo'jaligi asosida foydalanilmoqda va ushbu ko'rsatkich jahon qishloq xo'jaligi yerlarining taxminan 1,4 foizini tashkil etadi.
6. Uy-joy kommunal xo'jaligida energiya samaradorligini oshirish. Samarasiz isitish tizimlari va asbob-uskunalar bilan jihozlangan uy-joylarning mavjudligi issiqlikni sezilarli darajada yo'qotishga olib keladi.
7. Ekotizimlarni saqlab qolish va boshqaruv samaradorligini oshirish. Inson faoliyatining barcha turlari biomuhitning o'zgarishiga olib kelmoqda. Ushbu o'zgarishlarning yo'nalishi va miqyosini "ekologik inqiroz", deb baholash mumkin. BMT ma'lumotlariga ko'ra, yer shari quruqlik qismining 30,7 foizi o'rmonlar bilan qoplangan. O'rmonlar oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bilan birga iqlim o'zgarishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Insoniyat har yili 13 mln gektar o'rmonzorlarni yo'qotmoqda, yerlarning muntazam ravishda degradatsiyalashuvi esa 3,6 mln gektar yer maydonining cho'llashuviga olib keldi. Dunyoda ma'lum bo'lgan 8300 turdagi hayvonlarning 8,0 foizi yo'q bo'lib ketgan bo'lsa, 22,0 foizi yo'qolib ketish arafasida, 80 ming turdagi daraxtlarning bor-yo'g'i 1,0 foizga yaqini potensial foydalanish nuqtayi nazaridan o'rganilgan.
8. "Yashil texnologiyalar"ni yaratish va sotish bozorlarini rivojlantirish. Ba'zi hisob-kitoblarga ko'ra, 2025-yilga borib jahondagi ekologik toza asbob-uskunalar bozori 4,4 trln yevro (taxminan 6 trln dollar)ga tenglashadi. Ushbu bozorning har yili o'rtacha 30 foizga o'sayotganligi va jahon yalpi ichki mahsulotiga qo'shayotgan hissasi 6-7 foizga qadar ortayotganligi kuzatilmoqda. Tahlillarda ko'rsatilishicha, 2020-yildayoq jahondagi

ekologik toza asbob-uskunalar bozori hajmi ikki baravarga, tegishli tarmoqlarda band bo'lganlar soni to'rt martaga, "yashil iqtisodiyot"ning jahon yalpi ichki mahsulotiga qo'shgan hissasi esa 5 foizga ortishi kutilmoqda.

Xulosa

"Yashil iqtisodiyot" tushunchasining keng tarqalgan, nisbatan to'liq ta'rifi UNEP tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, "yashil iqtisodiyot" bu "insonlar farovonligi va ijtimoiy tengligining yaxshilanishi, ekologik risklar va ekologik taqchillikni sezilarli darajada kamaytirish"ga olib keluvchi iqtisodiyotdir. Ushbu tushunchaning mohiyatini yoritib berishda umumqabul qilingan yondashuvning mavjud emasligi "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi hali shakllanish bosqichida ekanligidan dalolat beradi. Ushbu konsepsiya iqtisodiyot tarmoqlari, "yashil iqtisodiyot" nazariyasi, tamoyillari yoki "yashil iqtisodiyot" siyosatiga nisbatan ham qo'llanilishi mumkin. "Yashil iqtisodiyot" Konsepsiyasining maqsadi barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash va investitsiyalar faolligini oshirish, atrof-muhit muhofazasi va ijtimoiy integratsiya sifatini yaxshilash hisoblanadi. Ushbu maqsadga erishish uchun davlat va xususiy investitsiyalarni barqaror rivojlanishning ekologik va ijtimoiy omillariga keng miqyosda yo'naltirish zarur bo'ladi. Fikrimizcha, "yashil iqtisodiyot" barqaror rivojlanish o'rnini bosa olmaydi va barqaror rivojlanishga erishishga xizmat qiluvchi muhim mezon hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

---

1. Выступление Президента Всемирного банка Аджая Банги на заседании КС-28 по вопросам трансформации климатического финансирования. <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/speech/2023/12/01/remarks-by-world-bank-president-ajay-banga-at-transforming-climate-finance-event>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrda PQ-4477-son "2019-2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori. <https://lex.uz/ru/docs/4539502>.
3. Blueprint for a Green Economy: David Pearce, Anil Markandya and Edward B. Barbier. Earthscan, London, Great Britain, 1989.
4. Blueprint for a green economy: David Pearce, Anil Markandya and Edward B. Barbier. Earthscan, London, Great Britain, 1989. 192 pp.
5. Навстречу «зелёной» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности / Штайнер А., Айрис Р., Бэсса С. и др: ЮНЕП/Грид Арендаль, 2011.
6. https://www.researchgate.net/publication/301638196_The_concept_of_sustainable_development_as_a_methodological_base_to_form_strategy_for_enterprises_of_oil_complex.

7. Корнилов А. М. Зарубежный опыт управления отходами // Вторичное сырье. – URL : <http://www.recyclers.ru/modules/section/item.php?itemid=56>.
8. <http://web.unep.org/newscentre/smarter-use-resources-can-add-2-trillion-annually-global-economy>.
9. Всемирный доклад Организации Объединенных Наций о состоянии водных ресурсов, 2022 г.: Природные решения проблем управления водными ресурсами.